

Майданевич С.Б., Ганношина І.М., Зазірний А.А.

КОНЦЕПТУАЛЬНО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МІЖНАРОДНОГО МОРСЬКОГО ПРАВА

В статті розкрито зміст і сутність Міжнародного морського права як однієї з найважливіших галузей Міжнародного права, яка координує суспільні відносини в сфері використання вод і ресурсного потенціалу Світового океану. Розглянуто процес кодифікації Міжнародного морського права, як окремої галузі Міжнародного права, визначено найважливіші міжнародні договори та угоди, яких дотримуються суб'єкти права в процесі здійснення морської діяльності. Визначено сутність таких понять, як «суб'єкт права», «об'єкт права», «внутрішньодержавне (національне) морське право», «міжнародне морське публічне право», «міжнародне морське приватне право». Вказано основні структурні елементи, характерні риси, підсистеми та функції Міжнародного морського права. Досліджуючи суб'єктний склад морського права авторка дотримуються тези про те, що головним суб'єктом Міжнародного права виступають саме держави.

Проаналізовано складну систему юридичних норм і принципів Міжнародного морського права, визначено їх основні види та специфіку реалізації. Встановлено, що особливістю регулювання правовідносин між суб'єктами морського права є поєднання міжнародних та звичаєвих норм. Зазначено, що міжнародні відносини в сфері експлуатації Світового океану здійснюються з дотриманням, як загальних принципів Міжнародного права, так і спеціальних (галузевих) принципів Міжнародного морського права. Їх основні положення зводяться до стабілізації та налагодження міжнародних відносин в сфері використання морських просторів, рівноправ'я всіх суб'єктів права, поваги до прав людини та визнання за народами права на самовизначення, невтручання у внутрішні справи держави, недоторканість кордонів і територіальної цілісності кожної країни, мирне регулювання міждержавних конфліктів і протиріч, які виникають в процесі морської діяльності тощо.

***Ключові слова:** морське право, суб'єкти права, об'єкти права, принципи, норми, конвенція, міжнародний договір, міжнародна угода.*

Постановка проблеми. Формування галузевої структури Міжнародного права мало об'єктивний характер та було зумовлено складністю самої системи міжнародних відносин. Необхідність зменшення військово-політичної напруги в світі після закінчення Другою Світової війни, а також підвищення ефективності міжнародного співробітництва стала причиною появи окремих галузей Міжнародного права, які мають власні структурні елементи та специфічні риси. До їх числа входить морське право, яке об'єднує в собі низку норм, які притаманні іншим галузям регулювання міжнародних відносин (Міжнародне екологічне права, Міжнародне право прав людини, Міжнародне повітряне право та ін.), а також має власні структурні складові. В загальному розумінні Міжнародне морське право вирішує питання, пов'язані з міжнародними відносинами, які виникають під час використання вод і ресурсних потужностей Світового океану.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичною базою дослідження виступають наукові доробки українських та зарубіжних вчених, зокрема, Анцепелевича Г. О., Аверочкіної Т. В., Кузнецова С. О., Гурєєва С.О., Джунусова Д. Н., Шемякіна О. М.,

Серафімова В. В., Коваля В. М., Нікітіної А. П., Стаценка О. С., Гуцуляка В. М., Баймарутова М. О., Скарідова О. С., Авраменко І. М. та ін.

Мета статті – проаналізувати концептуально-теоретичні засади функціонування Міжнародного морського права, як самостійної галузі сучасного Міжнародного права.

Виклад основного матеріалу. Міжнародне морське право як окрема галузь Міжнародного права, яка регулює суспільні відносини в сфері морської діяльності, містить норми цивільного, адміністративного, трудового, кримінального та міжнародного права, а також комплекс різних технічних норм, які забезпечують безпеку мореплавства, охорону морського простору тощо. Одним з головних завдань морського права є організація функціонування торговельного мореплавства відповідно до вимог міжнародного і національного законодавства. Відомо, що саме торговельний флот виступає основою економічного розвитку кожної морської держави та світової економічної системи в цілому. В даному контексті морське право контролює правовідносини, які пов'язані з: 1) морськими перевезеннями вантажів, пасажирів і багажу; 2) страхуванням та фрахтуванням суден; 3) правовим положенням торговельного судна; 4) правом власності на судно; 5) правовим статусом капітана та екіпажу; 6) безпекою суден під час мореплавства; 7) аварійними ситуаціями; 8) відповідальністю сторін тощо [1, с. 10-11].

Міжнародне морське право як самостійна галузь регулювання міжнародних відносин має певні особливості:

1) історизм – виникло та розвивалося в процесі історичного розвитку національного та міжнародного мореплавства й інших видів використання Світового океану та його ресурсного потенціалу;

2) орієнтується на узгодження інтересів суб'єктів Міжнародного морського права, добровільне прийняття ними певних міжнародних зобов'язань;

3) поєднує договірні та звичаєві правові норми;

4) передбачає вирішення різних конфліктних ситуацій в міжнародних правовідносинах виключно мирним шляхом;

5) має міжнародний характер [2, с. 34].

Первинним елементом морського права є юридичні норми – закріплені в міжнародному правовому полі обов'язкові правила поведінки, не виконання яких тягне за собою правову відповідальність суб'єктів правовідносин. Процес формування юридичної природи норм Міжнародного права передбачає дотримання чітких міжнародних процедур. А саме:

– прояв правової ініціативи (пропозиція щодо встановлення певного правила, норми або комплексу норм);

– обговорення правової ініціативи та її експертна оцінка;

– узгодження інтересів держав як суб'єктів міжнародного права на міжнародному форумі;

– підписання документу, який містить визначені під час голосування волі держав та якому було надано статус міжнародно-правового акту;

– ратифікація правого акту та набуття ним чинності [3, с. 14].

В залежності від характеру регулювання суспільних відносин правові норми поділяються на: *імперативні* та *диспозитивні*. Їх дотримання є обов'язковою умовою для всіх суб'єктів права. Якщо імперативні норми виключають можливість відхилення від встановлених правил, то диспозитивні норми надають учасникам правових відносин можливість вирішувати спірні питання самостійно, обравши оптимальний для всіх учасників варіант поведінки. Зазначимо, що норми, які встановлюють правила поведінки називаються *матеріальними*, а ті норми, які регулюють процес формування та реалізації

окремих міжнародних правил поведінки на морському просторі мають назву *процесуальних* [4, с.12; 1, с. 21].

В залежності від просторової дії норми Міжнародного морського права поділяються на: *норми загальної дії* (вважаються дійсними на всій території та акваторії, на якій розповсюджена компетенція відповідного органу, що затвердив норму) та *норми місцевої дії* (радіус дії обмежується певною місцевістю, яка зазначена у відповідному акті). Виділяють також норми морського права, які передбачають здійснення суб'єктом права певної позитивної дії та ті, які забороняють певні дії (або бездіяльність) в конкретних ситуаціях, які виникли в процесі морської діяльності. УВ залежності від форми затвердження бувають *документальні* та *нефіксовані* норми морського права.

Відповідно до розповсюдження суб'єктно-територіальної сфери дії морського права виділяють: універсальні, регіональні, локальні та внутрішньодержавні норми. *Універсальні норми* регулюють суспільні відносини, які визнаються переважною більшістю або усіма державами, тому що в об'єкті взаємодії зацікавлені всі сторони. *Регіональні норми* регламентують правові відносини в межах певної групи країн або їх дія обмежена конкретним простором. *Локальні норми* спрямовані на регулювання двохсторонніх або багатосторонніх відносин між державами відповідно з конкретним предметом взаємодії та можуть бути використанні в якості конкретизації змісту загальноприйнятих норм, забезпечення ефективності їх функціонування.

Реальні суспільні відносини, які складаються під час використання морських просторів, завжди більш насичені, ніж ті, які визначаються міжнародно-правовими документами. Тому для нівелювання існуючих відмінностей використовують, т.з. *спеціальні (індивідуальні) норми*. Ці норми спрямовані на регулювання правовідносин окремого кола осіб, органів і організацій. За своїм характером вони є як міжнародними, так і внутрішньодержавними. Спеціальні норми координують правовідносини між суб'єктами при наявності додаткових чинників через які діє спеціальне, а не загальне право. В цілому, спеціальні норми необхідні для деталізації та доповнення загальних норм, але разом з тим вони певним чином можуть їх обмежувати, створюючи протиріччя. В тому випадку, коли загальні та спеціальні норми конкурують між собою передбачено дотримання останніх з них.

Щодо Міжнародного морського приватного права, то воно, крім загальноприйнятих принципів оперує спеціальним принципом – *автономії та волі сторін*. Вказаний принцип передбачає створення спеціального інституту, який об'єднує норми, що регулюють питання, які виникають під час укладання учасниками правовідносин договору-згоди щодо правового регулювання їх спільної діяльності.

Важливим структурним рівнем Міжнародного морського права є інститут морського права – відокремлена всередині морського права сукупність взаємопов'язаних юридичних норм, які об'єднані єдністю предмета та методів регулювання окремих видів суспільних відносин (інститути порятунку, морських перевезень, аварійних подій, лоцманського проведення тощо) [4, с. 14].

Норми Міжнародного комерційного права мають аналогічну природу з нормами Міжнародного приватного права. Останні зустрічаються в науковій літературі під різними назвами: *конфліктні, колізійні, правозастосовні*. Отже, *колізійні норми* застосовуються у тому випадку, коли на регулювання правових відносин на морському просторі можуть претендувати правові моделі декількох держав. Така ситуація зумовлює появу протиріч між суб'єктами правовідносин, які необхідно вирішити. Розрізняють *національно-правові* та *міжнародно-правові колізійні норми*. Їх різниця проявляється як у сфері дії, так і в сфері застосування. Сфера дії останніх ширша через те, що їм підпорядковуються всі учасники міжнародних договорів. До того ж колізійні норми можуть поділятися на: *диспозитивні* (передбачають автономію волі при укладанні договорів), *імперативні* (не допускають

відхилень від встановлених норм) та *відносно-імперативні* (відхилення від встановлених правил допускається у разі наявності раніше затверджених умов).

Колізійні норми також можуть поділятися на: 1) *односторонні* – передбачають застосування лише одного, зазвичай, особистого права; 2) *двосторонні* – встановлюють межі використання як національного, так міжнародного права. Для вирішення найскладніших спірних питань застосовують *додаткові (субсидіарні) колізійні норми*.

Таким чином, можна вести мову про те, що міжнародна уніфікація нормативно-правової бази щодо використання Світового океану дозволяє ліквідувати відмінності, які існують в правовому регулюванні громадянсько-правових відносин в кожній державі, а також створити передумови для єдиної правової практики, і як наслідок, розвитку економічних зв'язків між усіма суб'єктами права [5, с. 196; 6, с. 56-58].

Впродовж багатьох століть Міжнародне морське право розвивалося виключно як звичаєве право. Хоча і сьогодні, як вірно зазначив Авраменко І. М., звичаї в мореплаванні відіграють важливу роль, хоча з часом вони поступилися своїми позиціями міжнародним договорам. Міжнародне морське право базується на основних положеннях Міжнародного права, які були визначені в Статуті Організації Об'єднаних Націй (вступив в силу 24 жовтня 1945 р.). Це, зокрема:

- міжнародне співробітництво як основа міжнародних відносин;
- відмова від методів примусу та регулювання суспільних відносин виключно мирним шляхом;
- затвердження прав і свобод людини;
- засудження та ліквідація колоніальної системи;
- створення інституціональної системи реалізації нормативно-правової бази цієї галузі;
- розширення об'єму імперативних норм міжнародного права;
- формування та дотримання основних принципів сучасного міжнародного права [2, с. 5].

Всі вище перераховані положення були доповнені та розширені в Декларації ООН на XXV сесії Генеральній Асамблеї ООН про принципи міжнародного права товариських відносин і співробітництва між державами відповідно до Статуту ООН (24 жовтня 1970 р.), а також в Заключному акті Організації з безпеки та співробітництва в Європі (1 серпня 1975 р.). Ці документи визначили *основні принципи Міжнародного права*. Насамперед, це: міжнародне співробітництво та дотримання міжнародних зобов'язань, визнання рівності всіх народів та їх права на самовизначення, мирне врегулювання протиріч та конфліктних ситуацій, незастосування сили, повага до прав людини, невтручання у внутрішні справи інших держав, непорушність державних кордонів і територіальної цілісності (для країн Європи). Всі ці принципи виступають критеріями оцінки правомірності дій всіх учасників Міжнародного права та правовим регулятором міжнародних відносин, юридичним орієнтиром в процесі розробки зовнішньо- та внутрішньополітичного курсу кожної держави та ін. [2, с. 5, 9; 7, с. 50].

Міжнародне морське право дотримується, як загальних принципів Міжнародного права, які за своїм характером є універсальними для всіх учасників морської справи, так і спеціальних (галузевих) принципів, які властиві саме морському праву.

Принципи міжнародного права виконують декілька функцій одночасно:

- сприяють стабілізації міжнародних відносин, обмежуючи діяльність суб'єктів права певними правовими нормами;
- закріплюють нововведення, які з'являються під час взаємодії суб'єктів права і таким чином зумовлюють розвиток міжнародних відносин.

Сучасне Міжнародне морське право має *власні (спеціальні) принципи*, на засадах яких здійснюється контроль за морською діяльністю суб'єктів правових відносин. До їх переліку входять:

1. *Принцип свободи відкритого моря*. Закріплює за всіма державами рівні права щодо використання вільного моря. Прийнятий для контролю експлуатації природних ресурсів Світового океану з метою забезпечення продуктами харчування населення Землі, а також розвитку та зміцнення світових економічних зв'язків, міжнародного судноплавства тощо. Цей принцип затверджує наступні свободи: судноплавства, перелетів над просторами відкритого моря, рибальства, укладання підводного кабелю, трубопроводів, наукових досліджень та ін.

2. *Принцип виключної юрисдикції державного прапору* передбачає повний контроль держави над судном, яке зареєстровано в цій державі [3, с. 26-29].

3. *Принцип використання Світового океану з мирною метою або винятково в мирних цілях*. Спрямований на подолання гонки озброєнь, скорочення військової діяльності країн, закріплення миру та безпеки на морських просторах, підвищення ефективності принципу незастосування сили або загрози силою в міжнародних відносинах.

4. *Принцип захисту та збереження морського середовища*. Виступає проти використання та розміщення на просторах Світового океану ядерної, хімічної та бактеріальної зброї. Цей принцип передбачає: попередження, заборону та обмеження забруднення морського середовища; охорону та раціональне використання морських природних ресурсів; заборону суб'єктам права наносити один одному збитки; зобов'язання суб'єктів правовідносин співпрацювати в галузі захисту морського середовища тощо.

5. *Принцип повного імунітету військових кораблів від іноземної юрисдикції*. Всі військові кораблі, які знаходяться у відкритому морі, підпорядковуються виключно юрисдикції держави прапору.

6. *Принцип загального надбання людства* – закріплює положення про те, що відкрите море, район морського дна є загальнолюдською власністю, незалежно від соціально-економічного, політичного статусу держави-учасниці міжнародних відносин.

7. *Принцип заборони піратства та работоргівлі* [8, с. 24; 1, с. 30, 35; 6, с. 54; 9, с. 230].

Важливо зазначити, що всі вище перераховані принципи міжнародного морського права тісно пов'язані з загальноприйнятими принципами та нормами Міжнародного права.

Міжнародне морське право має суб'єктну та об'єктну сфери дії. Довгий час суб'єктами права вважалися виключно держави. Сьогодні до суб'єктного складу права відносять держави, міжнародні організації, комерційні та некомерційні організації національних правових систем, індивідуальні суб'єкти (всі, хто хоч якось задіяний в процесі використання вод і ресурсного потенціалу Світового океану). Міждержавні відносини ускладнюються тим, що кожен суб'єкт належить до різних правових систем.

За певних умов суб'єктами права можуть виступати державоподібні утворення та національно-визвольні рухи, а також міжнародні інституції (міжнародні суди, міжнародні арбітражі, слідчі та інші комісії). Ці органи створюються за згодою сторін (держав) та підпорядковуються міжнародно-правовим нормам. Особливим суб'єктом міжнародного права виступає народ. Так, згідно з принципом рівноправ'я та самовизначення народів – всі народи без будь-якого втручання ззовні мають право самостійно визначати свій політичний статус та вільно розвивати соціальну, економічну та культурну сфери. Кожна держава повинна поважати це право. Тому через систему міжнародних договорів всі держави зобов'язують у своєму внутрішньому порядку поважати права іноземних фізичних та юридичних осіб, всіх іноземців, які знаходяться на їх території, а також

суспільних (недержавних) організацій, зокрема, профспілок. Сьогодні на порядку денному стоїть питання щодо визнання суб'єктами міжнародного права індивідів. Це, на думку деяких експертів, має певні негативні сторони. Так, зменшується роль Міжнародного права як права міждержавного, а переважна більшість жителів нашої планети не має змоги скористатися правами суб'єкта міжнародного права.

Отже, суб'єкти Міжнародного права – це сторони міжнародних правових відносин, які наділені нормами міжнародного права, суб'єктивними правами та обов'язками. Їх характеризує взаємна незалежність та не підпорядкованість будь-якій владі. Методом міжнародного правового регулювання є укладання згоди між усіма юридично незалежними суб'єктами міжнародних відносин щодо змісту встановлених норм та надання їм юридичної сили [10, с. 11; 8, с. 27-28; 2, с. 21].

До об'єктів Міжнародного морського права відносяться: правові режими та статуси різних категорій морського простору, їх делімітація, морські перевезення вантажів і пасажирів, проведення буксирування, розробка ресурсного потенціалу морського дна, ведення рибного промислу тощо. Іншими словами, це все те, на що спрямована діяльність суб'єктів і що є предметом їх інтересів в процесі використання вод і ресурсів Світового океану [10, с. 11-12]. Розвиток міжнародних відносин, науки та техніки сприяють розширенню об'єктної сфери міжнародної взаємодії. Як зазначив Анцепелевич Г. А., суб'єктами міжнародних відносин є все те, через що учасники міжнародних відносин входять у правовідносини, тоді як предметом виступають власне самі правовідносини між суб'єктами права [2, с. 22].

Міжнародне морське право прийнято поділяти на три види:

1) *внутрішньодержавне (національне) морське право* – комплексна галузь, яка ґрунтується на нормах різних галузей внутрішньодержавного права, що об'єднані спільністю предмета правового регулювання (користування морем в той чи іншій формі);

2) *міжнародне морське публічне право* – це галузь Міжнародного права, об'єктом якої є комплекс міжнародних відносин в сфері використання морського простору. Пов'язане з міждержавними відносинами (укладання договорів і угод, які контролюють морську діяльність суб'єктів права);

3) *міжнародне морське приватне право* – це одна з галузей Міжнародного права, яка складається з правових норм, які регулюють відносини між юридичними особами (організаціями) та фізичними особами (громадянами), переважно, в питаннях торгівельного судноплавства. Цей вид морського права має громадянсько-правовий характер та вимагає включення «іноземного елемента». В першу чергу мова йде про майнові відносини, які пов'язані з морськими перевезеннями [4, с. 6-9; 1, с. 10; 8, с. 14].

Важливу роль в становленні морського права як окремої галузі сучасного Міжнародного права відіграли Женевські конференції ООН з морського права (1958 р. і 1960 р.). Саме з їх роботи розпочався процес кодифікації морського права. Подальше упорядкування його джерельної бази відбулося під час III Конференції ООН з морського права (1973-1982 р.). Більшість сучасних науковців вважає, що сучасне Міжнародне морське право як самостійна галузь Міжнародного права виникла після ратифікації чотирьох Міжнародних Женевських конвенцій з морського права, які були прийняті в квітні 1958 р. на I Конференції ООН з морського права: 1) конвенція про територіальне море та прилеглу територію; 2) конвенція про відкрите море; 3) конвенція про рибальство та охорону біоресурсів відкритого моря; 4) конвенція про континентальний шельф; 5) факультативний протокол, який регламентував процедуру вирішення спорів. Перераховані вище документи стали основою Міжнародного морського права та впродовж десятиліть виступали його основними джерелами [11, с. 159-160].

Джерельною базою сучасного Міжнародного морського права виступають міжнародні договори (універсальні, регіональні, двосторонні). Особливе значення серед них має Конвенція ООН з морського права (10 грудня 1982 р.), яка була підписана більше,

ніж 150 державами-учасницями (вступила в силу 16 листопада 1994 р.). Важливе значення також мають договори щодо вирішення спеціальних питань співробітництва: Конвенція з міжнародних правил попередження зіткнення суден у морі (1974 р.), Міжнародна конвенція з охорони людського життя на морі (1974 р.), Міжнародна конвенція щодо пошуку та порятунку на морі (1979 р.), Міжнародна конвенція про створення Міжнародного фонду для компенсації шкоди від забруднення нафтою 1971 р. (з Протоколами 1976 і 1992 рр.).

Крім зазначених договорів, які регламентують суспільні відносини в сфері міжнародного публічного права було прийнято низку регіональних та двосторонніх договорів і угод. До їх числа, наприклад, входять: Конвенція про рибальство та збереження живих ресурсів у Балтійському морі та Бельтах (1973 р.), Конвенція про захист Середземного моря від забруднення (1976 р.), Конвенція про захист Чорного моря від забруднення (1992 р.), Конвенція про збереження запасів анадромних видів у північній частині Тихого океану (1992 р.), Конвенція про охорону морського середовища північно-східної частини Атлантичного океану (1992 р.), Угода між Урядом України і Урядом Соціалістичної Республіки В'єтнам про торгове судноплавство (1992 р.), Угода про морське торгове судноплавство між Урядом України і Урядом Ісламської Республіки Іран (1993 р.), Угода між Урядом України і Урядом Республіки Куба про торгівельне судноплавство (1994 р.), Угода між Урядом України та Урядом Литовської Республіки про морське торгівельне судноплавство (1996 р.), Угода між КМУ і Урядом Французької Республіки про морське торгівельне судноплавство (2000 р.) та ін. [12, с. 9-10; 13, с. 9].

Важливою умовою ефективного регулювання питань, пов'язаних з Міжнародним приватним правом є уніфікація правових норм і забезпечення єдиної практики їх застосування різними учасниками міжнародних відносин. До найбільш суттєвих міжнародних угод, які уніфікували ті чи інші норми Міжнародного приватного морського права можна віднести такі:

1) морські перевезення вантажів – Міжнародна конвенція про уніфікацію деяких правил, які стосуються коносаментів (Гаазькі правила, 1924 р.), Протокол змін до Міжнародної конвенції про уніфікацію деяких правил, які стосуються коносаментів (Правила Вісбі, 1968 р.); Конвенція ООН з морського перевезення вантажів (Гамбурзькі правила, 1968 р.);

2) морські перевезення пасажирів – Афіньська конвенція про перевезення морем пасажирів та їх вантажу (1974 р.), Протокол про зміну Афіньської конвенції (1990 р.);

3) загальні аварії – Йорк-Антверпенські правила (редакції 1950 р., 1974 р., 1990 р.);

4) порятунок – Міжнародна конвенція про порятунок (1989 р.);

5) зіткнення суден – Міжнародна конвенція для об'єднання деяких правил відносно зіткнення суден (1910 р.);

6) обмеження відповідальності – Міжнародна конвенція про уніфікацію деяких правил про обмеження відповідальності власників морських суден (1924 р.); Конвенція про обмеження відповідальності судовласників (1957 р.); Конвенція про обмеження відповідальності відповідно до морських вимог (1976 р.).

Висновки. Міжнародне морське право, як самостійна галузь Міжнародного права формувалося впродовж багатовікової історії розвитку суспільних відносин в сфері морської діяльності. Основною метою даної галузі права є регулювання правовідносин суб'єктів права в процесі використання останніми потужностей Світового океану. Як кожна складна система Міжнародне морське право має свої структурні елементи: норми, суб'єкти, об'єкти, принципи, методи, джерельну базу тощо. Хоча суб'єктна складова сучасного морського права достатньо розгалужена все ж таки головними суб'єктами міжнародних відносин у мореплаванні прийнято вважати держави. Основою Міжнародного морського права виступають юридичні норми, які закріплені в

міжнародних договорах та угодах. Міжнародне морське право спирається як на загальні, так і на спеціальні (галузеві) норми та принципи Міжнародного права. Сутність останніх зводиться до дотримання наступних положень: міжнародне співробітництво; мирне розв'язання конфліктних ситуацій, які виникають в процесі морської діяльності; визнання рівності всіх суб'єктів права у користуванні морськими просторами; повага до людини як найвищої цінності, визнання її прав і свобод; використання вод і ресурсної бази Світового океану виключно з мирною метою; захист і збереження морського середовища; надання всім учасникам правовідносин свободи судноплавства, рибальства, наукових досліджень та ін. Джерельною базою морського права виступають міжнародні договори та угоди, які координують діяльність і поведінку всіх учасників міжнародних відносин в сфері мореплавства/.

Maydanevich S.B., Hannoshyna I., Zazirnyi A.

CONCEPTUAL AND THEORETICAL FOUNDATIONS OF THE INTERNATIONAL MARITIME RIGHTS

In the article it was revealed the content and the essence of the International Law as one of the most important branches, coordinating public relations in the field of using the waters and resource potential of the World Ocean. It was reviewed the process of codification of the international maritime law and noted as a separate branch of international law. It were indicated the most important international treaties and agreements, rights in the conduct of maritime activities. It were given the definitions for such concepts as «subject of law», «object of law», «internal state (national) maritime law», «International maritime public law», «international maritime private law». It were indicated the main structural elements, characteristics, subsystems and functions of the international maritime law. Investigating the subject composition of the sea law, the author is of the opinion that the main subject of the international law is the State.

It was analyzed the complex system of legal norms and principles of the International maritime law, were defined their main types and specifics of implementation. It was determined that a feature of the regulation of legal relations between the subjects of the law of the sea is a combination of international and customary norms. It was noted that international relations in the field of exploitation of the World ocean are carried out in compliance with the general principles of the International law and special (sectoral) principles of the International Maritime rights. Their main provisions are reduced to stabilization and the establishment of international relations in the field of using the maritime spaces, equality of all the subjects of law, respect for human rights and the recognition of peoples' right to self-determination, non-interference into the internal affairs of states, the inviolability of borders and territorial integrity of each country, the peaceful regulation of interstate conflicts and contradictions that arise in the process of maritime activities, etc.

Key words: *maritime law, subjects of law, objects of law, principles, norms, convention, international treaty, international agreement.*

ЛІТЕРАТУРА

15. Аверочкіна Т. В., Кузнецов С. О. Морське право : підручник. Одеса: Фенікс, 2011. 382 с.
16. Анцепелевич Г. А. Международное морское право : учебник. К.: Издательский дом «Слово», 2004. 400 с.
17. Международное морское право : 2-е изд., передел. и допол. Москва: Норма, Инфра-М, 2011. 432 с.
18. Гуцуляк В. Н. Морское право. М., 2008. 320 с.

19. Сухарев А. Я. Юридический энциклопедический словарь. М.: Советская энциклопедия, 1984. 415 с.
20. Скаридов А. С. Морское право. СПб: Academus, 2006. 934 с.
21. Баймарутов М. А. Международное право : учебник. Х.: Одиссей, 2000. 735 с.
22. Коваль В. Н., Никитина А. П., Стаценко О. С. Международное морское право (частное и публичное) : ученик. М.: Вузовский учебник, 2018. 228 с.
23. Никифоров В. А., Поляков К. И. Принципы международного морского права. Ученые записки Орловского государственного университета. 2015. № 2 (65). С. 229-231.
24. Шемякин А. Н. Морское право : учебное пособие. Харьков: Одиссей, 2004. 408 с.
25. Серафимов В. В. Первая Конференция ООН по морскому праву 1958 года: вопросы территориального моря и прилежащей зоны. *LEX PORTUS*. 2016. № 1. С. 140-161.
26. Авраменко И. М. Международное морское право: учебное пособие. Ростов-на-Дону: Феникс, 2001. 448с.
27. Міронюк А. І. Міжнародно-правова регламентація охорони та захисту морського середовища : дис. ...кандидата юрид. наук : 12.00.11. Київ : Інститут законодавства Верховної Ради України, 2020. 202 с.

REFERENCES

1. Averochkina, T. V., & Kuznetsov, S. O. (2011). *Morske pravo* [Maritime law]. Odesa: Feniks [in Ukrainian].
2. Antsepelevich, H. A. (2004). *Mezhdunarodnoe morskoe pravo* [International maritime law]. K.: Izdatelskyi dom «Slovo» [in Ukrainian].
3. Hureev, S. A., Zenkyn, I. V. & Ivanov, G. G. (2011). *Mezhdunarodnoe morskoe pravo* [International maritime law]. M.: Norma, Infra-M [in Russian].
4. Hutsuliak, V. N. (2008). *Morsoke pravo* [Maritime law]. M. [in Russian].
5. Sukharev, A. Ya. (1984). *Yurydycheskyi entsyklopedycheskyi slovar*. M.: Sovetskaia entsyklopedyia [in Russian].
6. Skarydov, A. S. (2006). *Morskoe pravo* [Maritime law]. SPb: Academus [in Russian].
7. Baymarutov, M. A. (2000). *Mezhdunarodnoe pravo* [International law]. Kharkov: Odyssei [in Ukrainian].
8. Koval, V. N., Nykytyna, A. P., Statsenko, O. S. (2018). *Mezhdunarodnoe morskoe pravo (chastnoe y pablychnoe)* [International maritime law (private and public)]. M.: Vuzovskiy uchebnyk [in Russian].
9. Nikiforov, V. A. & Polyakov, K. I. (2015). *Printsipi mezhdunarodnogo morskogo prava*. *Uchennie zapiski Orlovskogo gosudarstvennogo universiteta*, 2 (65), 229-231 [in Ukrainian].
10. Shemiakin, A. N. (2004). *Morskoe pravo* [Maritime law]. Kharkov: Odyssei [in Ukrainian].
11. Serafimov, V. V. (2016). *Pervaia Konferentsiya OON po morskomu pravu 1958 goda: voprosy terrytorial'nogo moria i prylezhashchei zoni*. *LEX PORTUS*, 1, 140-161.
12. Serafimov, V. V. (2016). *Pervaya Konferenciya OON po morskomu pravu 1958 goda: voprosy terrytorial'nogo morya i prylezhashchej zony*. *LEX PORTUS*, № 1, 140-161 [in Russian].
13. Mironiuk, A. I. (2020). *Mizhnarodno-pravova rehlamentatsiia okhorony ta zakhystu morskoho seredovyscha* [International legal regulation of protection and protection of the marine environment]. Candidate's thesis. Kyiv : Instytut zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy [in Ukrainian].